

THÀNH CỔ HÀ NỘI

Trên đất Thăng Long đã từng toạ lạc một toà **Hoàng thành** hoa lệ, trải suốt các triều Lý - Trần - Lê và được xây dựng lại thành toà trấn thành thời Nguyễn. Mùa thu năm 1010, Lý Thái Tổ dời đô từ Hoa Lư về Đại La và đổi tên là Thăng Long. Trải qua 8 thế kỷ, toà thành đã trở thành trung tâm chính trị và đô thị phồn thịnh nhất Đại Việt. Cuối triều Lý, hoàng cung Thăng Long bị đốt cháy. Tới triều Trần, thành Thăng Long được xây dựng lại nhưng rồi lại bị lũ xâm lược Nguyên - Mông dày xéo, tàn phá. Sau khi đánh đuổi giặc Minh năm 1428, Lê Thái Tổ cho xây dựng lại Thăng Long và đổi tên là Đông Đô rồi Đông Kinh... Vậy là, qua bao cuộc chiến tranh và cuối cùng là sự phá hoại của thực dân Pháp, toà thành cổ kính mang tên Thăng Long - Hà Nội gần như mất hết dấu vết, chỉ còn tồn tại trong hoài niệm của bao thế hệ người Hà Nội.

Thành cổ Hà Nội do nhà Nguyễn xây dựng từ năm 1803 theo kiến trúc châu Âu nhưng có tầm vóc nhỏ hơn thành của những vương triều trước. Mặc dù, tính tới nay thành cổ còn chưa đủ 200 năm tuổi nhưng đã có không ít nhà bảo tàng học, sử học thảo luận nhiều lần nhằm thống nhất về cách nhìn.

Năm 1959, ông Trần Huy Bá đưa ra ý kiến hoạch định ranh giới Hoàng thành Thăng Long đời Lý - Trần là phía Bắc từ trường Đua Ngựa tới đền Quan Thánh, phía Đông từ đền Quan Thánh tới Văn Miếu, phía Nam từ Văn Miếu tới cuối đường xe điện Cầu Giấy, phía Tây từ cuối đường xe điện Cầu Giấy tới trường Đua Ngựa. Đã có khá nhiều nhà nghiên cứu ủng hộ giả thuyết này. Tới tháng 4/1996, ông Trần Quốc Vượng và ông Vũ Tuấn Sán đã lập luận, chứng minh Thăng Long đời Lý vẫn giữ nguyên vẹn vị trí cũ cho đến đời Nguyễn. Núi Nùng (tức núi Long Đỗ) vẫn là trung tâm của Thăng Long qua bao thế kỷ...

Năm 1998, Bộ Quốc phòng đã bắt đầu trao lại 3 khu vực Cửa Bắc, Hậu Lâu và Đoan Môn cho Sở Văn hoá - Thông tin Hà Nội quản lý và tôn tạo nhằm phục vụ kỷ niệm Thăng Long - Hà Nội 990 và 1000 năm. Công tác khai quật khảo cổ học đã được khẩn trương tiến hành tại cả 3 nơi và đã cho nhiều kết quả bất ngờ, trả lời được nhiều vấn đề sau bao năm tranh luận nghiên cứu. Bắc Môn được xác định chính là Cửa Bắc của thành Hà Nội thời Nguyễn. Nơi đây được xem xét từng lớp dấu vết để phá dỡ những gì được vá vúi từ thời Pháp thuộc, sửa sang tu bổ lại những gì vốn có của toà thành thời Nguyễn, xây lại vọng lâu trên cửa thành.

Lầu Tỉnh Bắc (Tĩnh Bắc Lâu) là một toà lầu xây phía sau cụm kiến trúc chính là Hành cung của Thành cổ Hà Nội. Tuy ở sau Hành cung nhưng lại là phía Bắc, xây với ý đồ phong thuỷ giữ yên bình phía Bắc Hành cung nên mới có tên là Tĩnh Bắc Lâu. Nơi đây còn có tên là Hậu Lâu (lầu phía sau), hoặc là Lầu Công chúa, bởi tương truyền xưa kia đây là lầu xây để công chúa ở mỗi khi theo vua đi tuần du. Tại Tĩnh Bắc Lâu, các nhà khảo cổ học đã khai quật một diện tích gần 200m². Vách hố khai quật cho phép nhìn rõ một dòng nước vốn chảy qua đây, dưới lòng lạch có những hòn tảng kê chân cột, bên bờ có xếp 3 bậc đá mang vết cánh hoa sen. Di vật tìm thấy trong hố khai quật rất nhiều. Có gạch ngói của nhiều đời từ trước thời Lý cho đến thời Lê: Cạnh có chữ, ngói bò hình lá đề, hình rồng phượng, đồ gốm đủ loại, đủ thời...

Kết quả khảo cổ tại Đoan Môn khá bất ngờ : ở độ sâu 1,9m phát hiện một con đường lát gạch theo hướng Bắc - Nam nằm chính giữa Đoan Môn. Tại đây được trải 12 lớp sỏi, gạch, đất sét đầm nén kỹ dài tới 1m rồi mới lát 5 lớp gạch bìa lên trên. Hai bên đường cắm gạch theo kiểu dầm cối để tạo thành những ô hoa chanh đẹp mắt. Công việc tu bổ, tôn tạo lại Đoan Môn đã vấp phải nhiều khó khăn. Các lớp gạch tại đây đa phần đã bị mục ruỗng, không còn khả năng liên kết, chịu lực; các đường nét trang trí hoạ tiết bị gãy vỡ, có nguy cơ sập đổ cả tầng lầu phía trên... Chính vì thế, công việc tôn tạo di tích Đoan Môn vẫn chưa xong để khánh thành vào dịp này.

Thế là sau gần 2 thế kỷ, nay một phần thành cổ Hà Nội lại được "hồi sinh", mở cửa đón nhân dân thủ đô và cả nước vào thăm, đưa họ tìm lại về cội nguồn mảnh đất rồng bay qua bóng dáng của kinh thành cổ. Thành cổ là một trong mười công trình đầu tiên gắn biển Công trình trọng điểm kỷ niệm 990 năm Thăng Long - Hà Nội